

Buitengewoon voornaam. Verhalende kledingstukken uit het Centraal Museum

Door Roberto Luis Martins en Rosalie Sloof

Voorname huizen met kleurrijke bewoners: buitenplaatsen en kastelen vormen doorgaans een heuse *mer à boire* voor kostuumhistorici. Op donkere zolders, in kisten, kasten en hutkoffers zijn eeuwenlang kledingstukken gekoesterd van generaties familieleden die voortleefden in stambomen, persoonlijke herinneringen en familie-anekdotes. Kleding maakte al eeuwenlang de man, maar ook menig vooraanstaande familie.

Dat deze familiebezittingen lang niet altijd een onaantastbare status hadden, blijkt uit de vele vermaakte en verknipte jassen en japonnen voor een familiefeest of *tableau vivant*. Verkleeden was niet voor niets een geliefd en veel beoefend, adellijk tijdverdrijf. En laten we daarbij onze zuinige volksaard niet vergeten: gebloemde, stevige, 18de-eeuwse japonzijde kende regelmatig een tweede leven als stoelzitting en de meters stof uit grootmoeders 19de-eeuwse *tailleur* konden in tijden van schaarste prima tot kinderkleding worden vermaakt.

Sommige kledingstukken en accessoires hebben het huis van hun oorspronkelijke eigenaren nooit verlaten. Een ander, aanzienlijk deel van dit erfgoed vond zijn weg naar de Nederlandse musea: door hun schenkers bijna als door een wonder gered van schaar en verkleedkist. In de huidige tentoonstelling *Uit de Mode. De inloopkast van het Centraal Museum* wordt honderd jaar kostuums verzamelen belicht. Het bijbehorende collectie-onderzoek leverde een aantal interessante verhalen op over flamboyante freules, ravissante robes en couture met allure.

Carla de Jonge, omstreeks 1948, foto *Digitaal Vrouwenlexicon van Nederland*

Robes ver(w)erven

Bruiklenen en schenkingen vergaren was ook vroeger al een kwestie van goed 'people's management'. Het Centraal Museum kreeg in 1917 met jonkvrouw Carla de Jonge (1886-1972) zijn eerste modeconservator. Freule De Jonge schreef en bezocht menig buiten in Utrecht en omgeving om erfstukken naar het museum te krijgen, vooral als er sprake was van nauwe familiebanden met stad en/of regio. Zij wist als geen ander haar adellijke netwerk zo optimaal mogelijk in te zetten. Zo kon in 1932 een prachtige 18de-eeuwse bruin zijden *robe à la française* aan de collectie worden toegevoegd. De gulle geefster, Louise baronesse van Haersolte van den Doorn (1873-1944), trouwde in de vooraanstaande Utrechtse familie Royaards. Kleding vererfde meestal via de vrouwelijke lijn of via vernoemde familieleden. Welke voormoeder van Louise deze japon gedragen heeft, is niet met volle zekerheid te zeggen. Zeer waarschijnlijk was het Luthera Anna Agatha van der Capellen (1735-1770), vrouwe van Rijsselt. Zij bewoonde landgoed Zwaluwenburg bij Oldebroek en wordt wel de stammoeder van de Van Haersoltes genoemd. De vooraanstaande positie van haar echtgenoot Coenraad Willem baron van Haersolte van den Doorn, die onder meer lid van de Admiraliteit was en Commandeur van de Ridderlijke Duitse Orde, Balije van Utrecht, past als vanzelf bij de rijkdom en het raffinement dat deze bijzondere japon uitstraalt.

Luthera Anna Agatha van der Capellen (1735-1770)
foto: RKD Den Haag

Landgoed Zwaluwenburg

Louise volgde hiermee het goede voorbeeld van haar schoonzuster Louise Johanna Royaards-Huydecoper die al in 1926 een eveneens ravissante, lichtgroene galajapon uit ca. 1760 aan het museum in bruikleen had gegeven. Haar schoonzuster woonde op het Utrechtse Janskerkhof, maar deze tak van de familie Royaards bezat ook verschillende buitenplaatsen rond Maarsse, zoals Mariënhof en Goudestein. Freule De Jonge ontving hiermee twee japonnen van uitzonderlijke kwaliteit die het hart van de alsmar groeiende kostuumverzameling zouden gaan vormen. Ze zou de jaren hierna met succes haar verwervingsactiviteiten uitbreiden om de Utrechtse kostuumcollectie aan te vullen met dit soort sprekende modevoorbeelden.

Robe à la française, ca. 1765, coll. Centraal Museum Utrecht, inv.nr. 6868, foto Adriaan van Dam

Galajapon/Robe à la française
ca. 1760, coll. Centraal Museum Utrecht
inv.nr. 5300, foto Adriaan van Dam

Een 'Heerlijke' schenking

Meer dan honderd jaar lagen diverse smaakvolle ensembles in de kasten van het voormalig Ambachtsherenhuis in het Zuid-Hollandse Heenvliet. Vele generaties, betiteld als Heren en Vrouwen van de Heerlijkheid Heenvliet, bewoonden dit huis. Na het overlijden van de laatste nazaat, Cornelia Maria Lamaison (1845-1942) ontdekten de erfgenamen in het huis deze bijzondere historische kledingstukken, en schonken deze aan het Centraal Museum. Ze schreven aan de toenmalige directrice jonkvrouw Carla de Jonge: "Wij vinden in de kasten die wij openen zeer merkwaardige en mooie zaken en daar we weten dat u zich interesseert voor oude kledingstukken, willen wij u Gaarne eenige bijzondere mooie japonnen en hoeden zenden." De kostuums en accessoires uit zowel de 18de, de 19de en de 20ste eeuw geven interessante informatie prijs over de eerdere bewoners van het Ambachtsherenhuis.

Louisa Carolina baronesse van Alderwerelt
Uit: G. 't Hart, *Historische beschrijvingen van Hoge Heerlijkheid van Heenvliet*, 1949

Ambachtsherenhuis te Heenvliet
Foto: C. Steenbergh
via <https://drimble.nl/cultuur/heenvliet/427261.html>

Opstelling *Robe à l'anglaise*, coll. Centraal Museum, inv.nr. 8919, in *Uit de Mode*, foto Ernst Moritz

Detail *Robe à l'anglaise*, coll. Centraal Museum inv.nr. 8919, foto Adriaan van Dam

Een van de unieke kledingstukken die werden geschonken, is een eind 18de-eeuwse sitsen japon. Deze stof was in de 18de eeuw kostbaar en zeer gewild. Sits, exotisch gebloemd, gekleurd en geglansd katoen, kwam oorspronkelijk als VOC-handelswaar vanuit India naar Europa. De fijne katoen was erg duur vanwege het tijdrovende en ingewikkelde productieproces van weven, beschilderen en later ook bedrukken. In deze *robe à l'anglaise*, herkenbaar aan de aansluitende rugpandjes in het japonlijf, is veel stof verwerkt, gezien de vele plooitjes bij de rokaanzet. De kleine motiefjes waren omstreeks 1780 uiterst modieus. Dit type japon viel vaak open over een bijpassende sitsen onderrok of een fraai zijden exemplaar, maar in dit bijzondere geval vormt de rok van voren een geheel. Bovendien kon de draagster haar rok opnemen gezien de ingenaaide haken en ogen in de linnen voering. Was dit een meer informele huisjapon of toch een japon om zich buitenshuis in te vertonen? De robe behoorde waarschijnlijk tot de garderobe van Louisa Carolina baronesse van Alderwerelt (1755-1783). Zij trouwde in 1775 met Pieter Graafland (1745-1793). In 1782 werden zij ingehuldigd als Vrijheer en Vrijvrouw van Heenvliet. Lang heeft Louisa hier niet van genoten: een jaar later overleed ze en liet drie jonge kinderen achter.

Driedelig ensemble, coll. Centraal Museum, inv. nr 8932, Foto: Ernst Moritz

Cornelia Maria Lamaison
Foto's: Streekarchief Voorne-Putten & Rozenburg

Een ander modieus ensemble uit deze schenking is een groen geruit driedelig ensemble uit circa 1862. De draagster van dit stuk was hoogstwaarschijnlijk de eerdergenoemde Cornelia Maria Lamaison (1845-1942). 'Tante Corretje', zoals ze in de familie bekend stond, was de kleindochter van Louisa van Alderwerelt. De japon bestaat uit een bolero, rok en een ceintuur. De bolero verwees naar

de Spaanse matadorjasjes die in de jaren 1860 modieus werden, vermoedelijk door de Franse keizerin Eugénie de Montijo (1826-1920, die van Spaanse origine was).

In het streekarchief van Voorne-Putten en Rozenburg vonden we ook een interessant document van Cornelia, namelijk een 'boodschappenlijstje' dat ze vermoedelijk omstreeks 1865 opschreef. Hierop kunnen we lezen welke stoffen ze in Rotterdam kocht voor een nieuwe japon. Voor de reis per boot betaalde ze 75 cent. Het kostte 6 cent om naar *Charloos* (Charlois) te gaan. Qua stoffen haalde ze onder andere 6 el katoen, satijnen knopen, kant, zwarte merino(wol) en geel katoen, maar ook kocht ze een stel breinaalden. Een borstel en laarzen waren bestemd voor Piet en Peter, de knechten in het Ambachtsherenhuis.

A handwritten shopping list on aged paper. At the top, it says 'AANKOP' and 'NIEUWLIJST' with the date '31/5'. The list contains various items such as '6 el katoen', 'satijnen knopen', 'kant', 'zwarte merino(wol)', and 'geel katoen'. There are columns for item descriptions and prices in cents.

A second page of a handwritten shopping list, continuing the list of items and prices. It includes a total sum of '12 50' and a signature 'Cornelia Lamaison' at the bottom right.

'Boodschappenlijst' van Cornelia Lamaison, ca. 1865, Streekarchief Voorne-Putten & Rozenburg

Couture met allure

Avondjapon, coll. Centraal Museum, inv.nr.10726. Foto Adriaan van Dam.

Snapshot van portretfoto
Julie Clifford Kocq van Breugel-Thurkow, 1911, Nationaal Archief Den Haag

Alleen al uit haar keuze voor deze flamboyante avondjurk blijkt dat de oorspronkelijke draagster, Julie Clifford Kocq van Breugel-Thurkow (1885-1973) behoorde tot de hogere kringen. Haar ouders, het echtpaar Thurkow-Dorrepaal, kochten in 1908 de buitenplaats Bornia op de Utrechtse Heuvelrug, samen met ongeveer 500 hectare aan landerijen. In 1911 trouwt zij met Jelle Clifford Kocq van Breugel (1882-1957) die werkzaam was als minister-resident (diplomaat) bij het Gezantschap der Nederlanden in Berlijn. Tot aan 1913 woonde ze daar met haar echtgenoot. Vanwege de oorlogsdreiging, stuurde Jelle zijn vrouw naar Nederland waar Julie deels in Den Haag en deels op Bornia woonde.

Buitenplaats Bornia, Driebergen. Foto via www.utrechtsebuitenplaatsen.nl

De echtelieden woonden een periode gescheiden, maar bleven elkaar wel bezoeken. Op 11 augustus 1913 schreef de diplomaat: "Ik vind het een heel goed idee om een tijdje in Parijs te gaan winkelen voor je kleren en dergelijke artikelen." Mogelijk is deze chique jurk daar gekocht. Helaas ontbreekt een label, maar wel vinden we een gedrukt nummer '31304' in de tailleband, wat duidt op het feit dat de jurk van een couturehuis afkomstig is. De kleur, de afwerking en de rijke decoratie geven de jurk een Titanic-achtige allure die bijna on-Nederlands aan doet. Mogelijk droeg Julie Clifford Kocq van Breugel deze chique avondjapon tijdens diplomatieke gelegenheden in Berlijn.

Na de Eerste Wereldoorlog neemt Jelle ontslag als gezant, tot grote blijdschap van zijn echtgenote. In de memoires van hun zoon Willem Clifford Kocq van Breugel (1914-2015) lezen we namelijk dat Julie een hekel had aan het zich steeds weer om te moeten kleden, en in het "opzitten en pootjes geven" bij alle officiële ontvangsten. Ook lezen we dat zij eigenlijk een hele andere passie had: Julie hield veel meer van het tuinieren op Bornia waar de familie verschillende plantenkassen en een aspergekwekerij bezat.

Meer verhalen zijn te lezen in de bijbehorende catalogus: N. Bloemberg e.a., *Uit de Modecollectie van het Centraal Museum*, Utrecht 2017.

De tentoonstelling [Uit de Mode](#) is nog tot en met 22 oktober 2017 te zien in het Centraal Museum te Utrecht